

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Кафедра екобіотехнології та біорізноманіття

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Декан факультету
захисту рослин, біотехнологій та екології
(Коломієць Ю.В.)
“23” 05 2024 р.

“СХВАЛЕНО”
на засіданні кафедри
екобіотехнології та біорізноманіття
Протокол № 05 від “13” травня 2024 р.
Завідувач кафедри
(Кваско О.Ю.)

”РОЗГЛЯНУТО”
Гарант ОНП «Біотехнології біологічних систем»
Гарант ОНП

(Прилуцька С.В.)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ БІОТЕХНОЛОГІЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Галузь знань – 09 Біологія

Спеціальність – 091 «Біологія»

Освітньо-наукова програма – «Біотехнології біологічних систем»

Факультет захисту рослин, біотехнологій та екології

Розробники: д.с.-г.н., професор Коломієць Ю.В.

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

Київ – 2024 р.

Опис навчальної дисципліни

«БІОТЕХНОЛОГІЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА»

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Галузь знань	09 Біологія	
Освітньо-науковий ступінь	Доктор філософії	
Спеціальність	091 «Біологія»	
Освітньо-наукова програма	«Біотехнології біологічних систем»	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркова	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Кількість змістових модулів	Не передбачено	
Курсовий проект (робота)	Не передбачено	
Форма контролю	Іспит	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Курс (рік підготовки)	1	1
Семестр	2	2
Лекційні заняття	30 год	8 год
Практичні, семінарські заняття	30 год	12 год
Лабораторні заняття	-	-
Самостійна робота	90 год.	130 год.
Індивідуальні завдання	-	-
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	4 год	6 год

1. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни

Метою даного курсу є набуття знань, необхідних при проведенні наукових досліджень, вирішення завдань прикладного застосування методів і технологій біотехнології.

Завдання курсу: формування знань про використання тих чи інших біотехнологічних методів у захисті та охороні навколишнього середовища і навиків їх практичного застосування.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен **знати:**

- біотехнологічні основи виробництва бактеріальних препаратів;
- вихідний матеріал для селекції рослин, мікроорганізмів;
- вплив чинників навколишнього середовища на генотип рослин, мікроорганізмів з метою досягнення їх максимальної продуктивності;
- методи виявлення ентомопатогенів, грибів-антагоністів і гіперпаразитів фітопатогенів;
- визначення біологічної активності бактеріального препарату.

вміти:

- застосовувати методи виявлення і відбору мікроорганізмів-продуцентів біопрепаратів, оцінки якості та ефективності біологічних засобів захисту рослин;
- забезпечити умови для реалізації біотехнологічних процесів за допомогою мікроорганізмів, рослин;
- забезпечити умови для дотримання технологічних режимів;
- застосовувати біотехнологічні методи і процеси для поліпшення технологічних характеристик біотехнологічної продукції і підвищення ефективності процесів біотехнологічного виробництва;
- складати технічну документацію на розробку біотехнологічних процесів;
- відбирати мікроорганізми для отримання біопрепаратів в боротьбі з комахами;
- відбирати мікроорганізми для отримання біопрепаратів в боротьбі зі збудниками хвороб рослин.
- проводити селекцію штамів для отримання біопестицидів.

Набуття компетентностей:

ЗК05. Здатність генерувати нові ідеї (креативність), проводити наукові досліджень на відповідному рівні

ФК02. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері біотехнології та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з біотехнологій та суміжних галузей.

ФК04. Здатність оцінювати ризики впровадження сучасних біотехнологій для природного навколишнього середовища, здоров'я людей, її відповідність національним і міжнародним стандартам та практикам.

Програмні результати навчання (ПРН) ОНП:

РН05. Мати передові концептуальні та методологічні знання з біотехнології і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових

досягнень з відповідного напрямку, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.

РН06. Розробляти та реалізовувати наукові та/або інноваційні проєкти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі наукові та технологічні проблеми біотехнології з дотриманням норм академічної етики і врахуванням соціальних, економічних, екологічних та правових аспектів.

РН09. Розробляти нові та вдосконалювати існуючі біотехнології отримання практично цінних біотехнологічних продуктів різного призначення і природоохоронні біотехнології.

РН10. Планувати і виконувати експериментальні та/або теоретичні дослідження з біотехнології та дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасних спеціалізованих знань та інструментальних методів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

2. Програма та структура навчальної дисципліни для:

– повного терміну денної (заочної) форми навчання;

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль 1. Практичне застосування біотехнологій в захисті навколишнього середовища														
Тема 1. Біотехнології в сільському господарстві	1	10	2	2			6	11	1	1				9
Тема 2. Біотехнології та біологічний захист рослин	2	10	2	2			6	11	1	1				9
Тема 3. Біотехнології в боротьбі з хворобами рослин	2	10	2	2			6	10		1				9
Тема 4. Інфекційні хвороби рослин і заходи боротьби з ними	4	10	2	2			6	11	1	1				9
Тема 5. Біотехнології в боротьбі з комахами - шкідниками рослин	5	10	2	2			6	10		1				9

Тема 6. Клітинні біотехнології в сільськогосподарській науці і практиці	6	10	2	2			6	11	1	1			9
Тема 7. Утилізація органічних відходів та отримання нових продуктів	7	10	2	2			6	10		1			9
Тема 8. Біотехнологія і сільськогосподарська мікробіологія	8	10	2	2			6	10	1				9
Тема 9. Імунітет рослин і екологічно безпечні заходи боротьби з хворобами	9	10	2	2			6	10		1			9
Тема 10. Порушення природних механізмів регуляції в агробіоценозах	10	10	2	2			6	11	1	1			9
Тема 11. Практичне використання екотрофологічної біотехнології	11	10	2	2			6	9	1				8
Тема 12. Біоконверсні технології	12	10	2	2			6	9		1			8
Тема 13. Біотехнологія розробки комплексів важких металів із органічними сполуками для зменшення забруднення навколишнього середовища	13	10	2	2			6	9	1				8
Тема 14. Біомаса – відновне джерело енергії.	14	10	2	2			6	9		1			8
Тема 15. Технології фітоочиснення	15	10	2	2			6	9		1			8

промислових та побутових стоків													
Разом		150	30	30			90	150	8	12			130
Усього годин		150	30	30			90	150	8	12			130

3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Методи виявлення продуцентів біопрепаратів	2
2	Методи відбору продуцентів біопрепаратів	2
3	Методи зберігання продуцентів біопрепаратів	2
4	Біометод оцінки стійкості рослин проти збудників бактеріальних хвороб за допомогою клітинної селекції	2
5	Визначення антиоксидантної активності рослин за дії фітотоксичних метаболітів збудників хвороб	2
6	Вивчення впливу фунгіцидів на збудників хвороб	2
7	Вивчення впливу мікробіологічних препаратів на збудників хвороб	2
8	Вивчення впливу природних індукторів у формуванні стійкості рослин до збудників хвороб	2
9	Вивчення антагоністичної активності біологічно активних речовин бактерій роду <i>Bacillus</i>	2
10	Вивчення целюлозолітичної активності штамів бактерій	2
11	Застосування біопрепаратів в боротьбі з хворобами рослин	2
12	Розробка біотехнологій виробництва і застосування біопрепаратів на основі ентомопатогенних мікроорганізмів для захисту рослин від хвороб	2
13	Утилізація відходів та побічних продуктів сільського господарства та отримання органічних добрив, що пригнічують фітопатогенну мікрофлору	2
14	Утилізація відходів методом спрямованої мікробіологічної ферментації	2
15	Селекція мікроорганізмів для отримання штамів з новими властивостями	2
Разом		30 год

4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тенденції розвитку біоіндустрії і основних типів біовиробництва	5
2	Отримання безвірусного насіннєвого матеріалу	5

3	Захист рослин від фітопатогенів і можливості генної інженерії	5
4	Захист рослин від хвороб, як основа сучасного сільського господарства	5
5	Сучасне значення біотехнологій в захисті рослин.	5
6	Хвороба рослини, як результат взаємодії збудника хвороби, рослини-хазяїна і комплексу факторів навколишнього середовища.	5
7	Пошук антагоністів і гіперпаразитів для пригнічення збудників хвороб рослин.	5
8	Розробка біотехнологій виробництва і застосування біопрепаратів на основі антагоністів фітопатогенів для захисту рослин від хвороб.	5
9	Хвороби рослин, як складний динамічний стан, що характеризується патологічним процесом та супроводжується порушенням фізіологічних функцій, зміною структури і зниженням продуктивності рослин.	5
10	Зниження щільності популяцій комах-шкідників сільськогосподарських культур за допомогою біопрепаратів.	5
11	Біотехнологія і використання різних організмів для отримання нових продуктів і біопрепаратів для захисту рослин.	5
12	Розмноження антагоністів ґрунтових фітопатогенів біотехнологічними методами.	5
13	Виробництво біопрепаратів за допомогою мікроорганізмів	5
14	Виробництво фітогормонів.	5
15	Виробництво біофунгіцидів	5
16	Екологічні проблеми біотехнологічних виробництв.	5
17	Імунітет, стійкість, толерантність і сприйнятливність рослин до інфекційних захворювань.	5
18	Причини і закономірності імунітету до інфекційних захворювань.	5
	Разом	90

5. Засоби діагностики результатів навчання:

- екзамен;
- модульні тести;
- реферати;
- розрахункові та розрахунково-графічні роботи;
- захист практичних робіт.

6. Методи навчання:

- словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);
- практичний метод (лабораторні, практичні заняття);
- наочний метод (метод ілюстрацій, метод демонстрацій);
- робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);
- відеометод (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
- самостійна робота (виконання завдань);
- індивідуальна науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти.

7. Методи оцінювання.

- екзамен;
- усне або письмове опитування;
- модульне тестування;
- реферати, есе;
- захист лабораторних та практичних робіт;
- презентації та виступи на наукових заходах.

8. Розподіл балів

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти. Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{нр}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{ат}}$.

9. Навчально-методичне забезпечення

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України eLearn - <https://elearn.nubip.edu.ua/mod/page/view.php?id=101595>);
- конспекти лекцій та їх презентації (в електронному вигляді);
- підручники, навчальні посібники, практикуми;
- методичні матеріали щодо вивчення навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм здобуття вищої освіти.

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Біотехнології в екології : навч. посібник. А.І. Горова, С.М. Лисицька, А.В. Павличенко, Т.В. Скворцова. Д. : Національний гірничий університет, 2012. 184 с.
2. Пирог Т.П., Ігнатова О.А. Загальна біотехнологія: підручник. К.: НУХТ, 2009. 336 с.
3. Галяс В.Л., Колотницький А.Г. Біохімічний і біотехнологічний словник. Л.: Оріяна-Нова, 2006. 468 с.
4. Карпов О.В., Демидов С.В., Кириченко С.С. Клітинна та генна інженерія: підручник. К. : Фітосоціоцентр, 2010. 208 с.
5. Екологічна біотехнологія: навч. посібник: у 2 кн. Кн. І. О.В. Швед, Р.О. Петріна, О.З. Комаровська-Порохнявець, В.П. Новіков. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. 424 с.
6. Екологічна біотехнологія: навч. посібник: у 2 кн. Кн. II. О.В. Швед, Р.О. Петріна, О.З. Комаровська-Порохнявець, В.П. Новіков. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. 368 с.
7. Герасименко В.Г., Герасименко М.О., Цвіліховський А.І. та ін. Біотехнологія: підручник. К.: ІНКОС, 2006. 647 с.
8. Кучеренко М.Е., Бабенюк Ю.Д., Войціцький В.М. Сучасні методи біохімічних досліджень. К.: Фітосоціоцентр, 2011. 424 с.
9. Царенко О.М., Несветов О.О., Кадацький М.О. Основи екології та економіка природокористування: навч. посібник. Суми: Університетська книга, 2011. 324 с.
10. Ісаєнко В.М., Войціцький В.М., Бабенюк Ю.Д. та ін. Екологічна біохімії: навч. посібник. К.: Книжкове вид-во НАУ, 2015. 647 с.
11. Вершигора А.Ю., Пастер Є.У., Колибко та ін. Імунологія: підручник. К.: Вища шк., 2015. 599 с.
12. Бровдій В. М. Біологічний захист рослин. К.: Світ, 2004. 348 с.
13. Імунітет рослин. М. Д. Євтушенко, М. П. Лісовий, В. К. Пантелєєв, О. М. Слюсаренко. К.: Колобіг, 2004. 304 с.
14. Фітофармакологія : підручник [М. Д. Євтушенко, Ф. М. Марютін, В. П. Туренко, В. М. Жеребко, М. П. Секун]. К. : Вища освіта, 2004. 432 с.
15. Лісовий М. П. Історичні етапи розвитку генетики стійкості рослин щодо збудників хвороб. Захист і карантин рослин. К., 2011. Вип. 47. С. 3–31.

Інформаційні ресурси

- <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0958166907000560> 2.
- <https://www.jstor.org/stable/20166408?seq=1> 3.
- https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-60327-140-0_1 4.
- <https://www.bonafil.com/> 5. <https://plen.ku.dk/english/research/microbial-ecology-and-biotechnology/>